

УДК 811.111

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.1\(44\).211021](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.1(44).211021)

МАРГІНАЛЬНА ЗОНА ВЕРБАЛІЗОВАНОГО КОНЦЕПТУ *SPEECH*

Смаглий В.М.

кандидат філологічних наук, доцент,

Одеський національний морський університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6222-7652>

*Концепт SPEECH слугує третім компонентом досліджуваного вербалізованого комплексного концепту WORD / LANGUAGE / SPEECH. Відповідний сегмент номінативного поля комплексного концепту є найменшим у аналізованій вибірці. Це відбувається із кількох причин. По-перше, із 4 спеціалізованих словників лінгвістичної термінології в одному із них (ELL) немає окремої статті *speech*, хоча є цілий кластер статей, що містять відповідну лексему у складі термінологічних сполук (*speech chain*, *speech community* і т. п.). По-друге, значно меншою є загальна кількість словникових статей, що дефінують і характеризують цей концепт із різних боків за рахунок меншої кількості посилань від ядерних статей SPEECH. Загалом по всіх словниках налічується тільки 31 внутрішнє посилання і жодного зовнішнього. Окремо варто зауважити, що певна кількість посилочних статей дублюється в усіх трьох сегментах комплексного номінативного поля, яке вивчається у другому розділі дисертаційної праці. Звідси випливає, що лінгвістичні одиниці, дефіновані такими статтями, вже були детально проаналізовані. В маргінальну зону номінативного поля потрапляють терміни за посиланнями II ступеня, тобто до відповідних статей було посилання із певної периферійної статті. Немало таких налічується у вибірці в зв'язку із периферійними статтями *speech act* і *speech act theory*. Вони експлікують значення термінів, що називають різні типи мовленнєвих актів і під-актів (в термінології Roueledge). До маргінальної зони номінативного поля концепту SPEECH за посиланням другого ступеня із периферійної статті *speech act* потрапляє термінологічна одиниця *felicity conditions*. Окреме посилання міститься тільки в словнику Crystal, хоча тема заторкується в більшості словників.*

Ключові слова: маргінальна зона, концепт, лексема, семема.

МАРГИНАЛЬНАЯ ЗОНА ВЕРБАЛИЗОВАННОГО КОНЦЕПТА *SPEECH*

Смаглий В.М.

кандидат филологических наук, доцент,

Одесский национальный морской университет

*Концепт SPEECH служит третьим компонентом исследуемого вербализованного комплексного концепта WORD / LANGUAGE / SPEECH. Соответствующий сегмент номинативного поля комплексного концепта является самым маленьким в анализируемой выборке. Это происходит по нескольким причинам. Во-первых, с 4 специализированных словарей лингвистической терминологии в одном из них (ELL) нет отдельной статьи *speech*, хотя есть целый кластер статей, содержащих соответствующую лексему в составе терминологических соединений (*speech chain*, *speech community* и т. п.). Во-вторых, значительно меньше есть общее количество словарных статей, определяют и характеризуют этот концепт с разных сторон за счет меньшего количества ссылок от ядерных статей SPEECH. В целом по всем словарям насчитывается только 31 внутренняя ссылка и ни одной внешней. Отдельно стоит заметить, что определенное количество посылочных статей дублируется во всех трех сегментах комплексного номинативного поля, изучается во второй главе диссертационной работы. Отсюда следует, что лингвистические единицы, определенные такими статьями, уже были детально проанализированы. В*

маргинальную зону номинативного поля попадают термины по ссылкам II степени, то есть в соответствующие статьи была ссылка с определенной периферийной статьи. Немало таких насчитывается в выборке в связи с периферийными статьями *speech act* и *speech act theory*. Они эксплицируют значение терминов, называющих различные типы речевых актов и под-актов (в терминологии Roueledge). К маргинальной зоне номинативного поля концепта *SPEECH* по ссылке второй степени с периферийной статьи *speech act* попадает терминологическая единица *felicity conditions*. Отдельное ссылки содержится только в словаре *Crystal*, хотя тема затрагивается в большинстве словарей.

Ключевые слова: маргинальная зона, концепт, лексема, семема.

MARGINAL ZONE OF THE VERBALIZED SPEECH CONCEPT

Smaglii V.M.

candidate of philological sciences, associate professor,
Odessa National Maritime University

*The SPEECH concept is the third component of the studied verbalized complex concept WORD / LANGUAGE / SPEECH. The corresponding segment of the nominative field of the complex concept is the smallest in the analyzed sample. This happens for several reasons. First, of the 4 specialized dictionaries of linguistic terminology, one of them (ELL) does not have a separate speech article, although there is a whole cluster of articles that contain the corresponding lexeme in the terminological compounds (speech chain, speech community, etc.). Second, the total number of dictionary entries that define and characterize this concept from different angles is much smaller due to the smaller number of references from SPEECH nuclear articles. In total, in all dictionaries there are only 31 internal links and no external ones. It should be noted that a number of referal articles are duplicated in all three segments of the complex nominative field, which is studied in the second section of the dissertation. It follows that the linguistic units defined by such articles have already been analyzed in detail. The marginal zone of the nominative field includes terms by references of the second degree, i.e. the relevant articles were referenced from a certain peripheral article. There are many of these in the sample due to the peripheral articles *speech act* and *speech act theory*. They explain the meaning of terms that refer to different types of speech acts and sub-acts (in Roueledge terminology). The terminological unit *felicity conditions* falls into the marginal zone of the nominative field of the SPEECH concept by reference to the second degree from the peripheral article *speech act*. A separate link is found only in the *Crystal* dictionary, although the topic is touched upon in most dictionaries.*

Key words: marginal zone, concept, lexeme, sememe.

Вступ. Концепт *SPEECH* слугує третім компонентом досліджуваного вербалізованого комплексного концепту *WORD / LANGUAGE / SPEECH*. Відповідний сегмент номінативного поля комплексного концепту є найменшим у аналізованій вибірці. Це відбувається із кількох причин. По-перше, із 4 спеціалізованих словників лінгвістичної термінології в одному із них (ELL) немає окремої статті *speech*, хоча є цілий кластер статей, що містять відповідну лексему у складі термінологічних сполук (*speech chain, speech community* і т. п.). По-друге, значно меншою є загальна кількість словникових статей, що дефінують і характеризують цей концепт із різних боків за рахунок меншої кількості посилань від ядерних статей *SPEECH*. Загалом по всіх словниках налічується тільки 31 внутрішнє посилання і жодного зовнішнього.

До маргінальної зони номінативного поля включаємо словникові статті, на які є внутрішні посилання I ступеня, тобто отримані із ядерних словникових

статей *speech*. Спільних посилань (тобто таких, що зареєстровані в статтях *speech* різних лексикографічних джерел) у вибірці немає. Кожна ядерна стаття пропонує свій набір посилань. А отже поділ цієї зони на ближню і дальню периферію (як це відбувалось у номінативних полях субконцептів WORD і SPEECH) не можливий.

Результати і обговорення. В маргінальну зону поля потрапляє аналогічна група вокабул зі словника ELL (English Language Learners), до якої входять статті, що пояснюють всі три типи комунікативних під-актів (*локутивні, іллокутивні, перлокутивні МА*) і пов'язані із ними похідними, а також два типи комунікативних актів як таких (*констативи і перформативи*).

Стаття *locutionary act* одразу відсилає до *теорії мовленнєвих актів* і пояснює, що термін позначає *продукування значимих висловлювань через фізичний акт вимовлення слів* [(In speech act theory.) The production of a meaningful utterance by the physical act of uttering words]. Стаття також рекомендує користувачеві звернутись до статей *illocutionary act* and *perlocutionary act*.

Перша із них також через згадку про *теорію мовленнєвих актів*, пояснює, що *іллокутивний акт* виконується *промовлянням чогось на кшталт обіцянки, запитання, найменування: illocutionary act* [an act performed in saying something (e.g., making a promise, asking a question, giving a name)]. В окремій статті зазначається, що існує термін *іллокутивна сила*, яким позначається *статус* висловлювання як *обіцянки, запиту* і т. п.: *illocutionary force* [the status of an utterance as a promise, inquiry, etc.].

Третім типом комунікативних під-актів є *перлокутивний акт*, що дефінується як *складова комунікативного акту* і визначається як такий, що має *перлокутивний ефект* на кшталт *переконання, вмовляння, заспокоєння: perlocutionary act* [a speech act that has a perlocutionary effect; an act of persuading, sajoling, comforting, etc.]. Адекватне тлумачення цього терміна можливе при зверненні до посилочної статті *perlocutionary effect*, в якій роз'яснюється що *перлокутивний ефект* висловлювання на відміну від *дослівного значення вимовлених слів*, наприклад, *переконання, заспокоєння і т. п.* може (не)співпадати із *ефектом, що був запланований мовцем*, наприклад, *мовець мав намір заспокоїти співбесідника*, а натомість *перлокутивний ефект* міг виявитись таким, що він *розлютив* його: [the effect of an utterance as distinguished from the literal meaning of the words spoken, e.g., persuasion, comforting, etc.; it may or may not coincide with the effect intended by the speaker (e.g., the speaker may intend to comfort but the perlocutionary effect may be that he in fact infuriates)].

В словнику містяться також статті на пояснення двох типів комунікативних актів – *констативів* і *перформативів*. Перший із них *constative* дефінується як висловлювання, в якому мовець *виражає певне переконання*, яке насправді може бути *правдивим* або *хибним*, і *передбачає*, що слухач *розділяє це переконання* [(In speech act theory.) Designating an utterance in which the speaker expresses a belief, which may in fact be true or false, usually with the intention that the hearer form, or continue to hold, a similar belief]. До *констативів* зараховують

твердження, передбачення, описи: [constatives include assertions, predictions, descriptions, etc.].

Із посиланням на цю вокабулу словник ELL дефінує термін *performative*, указуючи, що в даному випадку йдеться про тип речення, в якому дія виконується в процесі його вимовляння, наприклад *я обіцяю...*, і яке не може бути аналізоване в термінах правдивості: [(In speech act theory.) A sentence type in which an action is performed in the uttering of the sentence, and which is not analyzable in terms of truth values, e.g., *I promise ...* Cf. constative]. Як бачимо, користувачу пропонується для порівняння звернутись до статті *constative*, яку було щойно розглянуто і в якій саме йшлося про фактор *правдивості/хибності* висловлювання.

Внесок словника Routledge в маргінальну зону номінативного поля SPEECH у даній тематичній групі становить лише одну статтю, яка проте є дуже емною, оскільки містить пояснення стосовно п'яти типів комунікативних актів. Стаття називається *speech act classification* і в інтродуктивній частині говорить про те, що йтиметься про *типологію мовленнєвих актів* в залежності від їхньої *іллокутивної сили*: [a typology of speech acts according to their illocutionary force].

Зазначається, що ця типологія була запропонована Сьорлем як його критична реакція на теорію Остіна: [diverging critically from Austin (1962), Searle (1975) distinguishes five classes of illocutionary acts]. Свою типологію вчений базує на *іллокутивних* і *граматичних* показниках, а також на відношеннях між «словом» і «світом», оскільки ці відношення по-різному визначаються в різних мовленнєвих актах: [he bases his typology upon illocutionary and grammatical indicators as well as upon the relationship of 'word' and 'world' as differently defined by different speech acts].

Згідно із дефініціями словника виділяються комунікативні акти:

(a) *асертив*, який раніше визначався як *репрезентатив* відбиває зобов'язання мовця визнати висловлену пропозицію *правдивою*, для підтвердження цієї тези користувачу пропонується звернути увагу на відповідні дієслова *твердити* (*наполягати*), *визначати*, *доповідати*, *обстоювати*: [assertives (previously also representatives): the intention of the speaker is to commit him-/herself to the truth of the expressed proposition, cf. *to maintain*, *to identify*, *to report*, *to assert*];

(b) *директив*, яким мовець прагне *спонукати слухача виконати певну дію*, відповідні дієслова – *просити*, *наказувати*, *умовляти*, *радити*: [directives: the speaker tries to cause the hearer to take a particular action, cf. *to request*, *to command*. *to beseech*, *to advise*];

(c) *комісиви*, якими мовець бере на себе зобов'язання *виконати певну дію в майбутньому*, дієслова на підтвердження цього – *обіцяти* *клястися*, *погрожувати*: [commissives: the speaker obligates him-/herself to carry out a future action, cf. *to promise*, *to pledge*, *to threaten*];

(d) *експресиви*, якими мовець виражає *щире ставлення до ситуації*, що відображається *пропозицією*, дієслова – *вітати*, *висловлювати співчуття*, *вибачатись*, *дякувати*: [expressives: the speaker expresses the attitude specified in

the sincerity condition towards the state of affairs expressed in the proposition, cf. *to congratulate, to give condolence, to excuse, to thank*];

(е) *декларативи*, успішно виконавши які, мовець утілює у *реальність пропозиційний зміст* декларативного акту, дієслова – *визначати, хрестити, визнавати винним, виголошувати стан війни*: [declarations: by successfully carrying out a declaration, the speaker brings reality into accord with the propositional content of the declaration, cf. *to define, to christen, to pronounce guilty, to declare a state of war*].

До **маргінальної зони** номінативного поля концепту SPEECH за посиланням другого ступеня із периферійної статті *speech act* потрапляє термінологічна одиниця *felicity conditions*. Окреме посилання міститься тільки в словнику Crystal, хоча тема заторкується в більшості словників.

Термін *felicity conditions* можна перекласти як *умови доречності*, це перелік умов, за яких *комунікативний акт* може *досягти своєї цілі*: [a term used in the theory of speech acts to refer to the criteria which must be satisfied if the speech act is to achieve its purpose]. Більшість довідників виокремлюють три умови: *критерій підготовленості* (*preparatory conditions*), *критерій щирості* (*sincerity conditions*) і *критерій сутності* (*essential conditions*).

Стисло ці три *умови доречності* (*felicity conditions*) викладає словник ELL: *критерій підготовленості* передбачає, що мовець *уповноважений виконати* мовленнєвий акт [preparatory conditions (the speaker has the authority to perform the speech act)];

критерій щирості передбачає, що мовець *не говорить неправду* [sincerity conditions (the speaker is not lying, etc.)];

критерій сутності передбачає, що мовець *ручається* за сказане і *не протирічить самому собі* [essential conditions (the speaker is committed to what he or she says, e.g., is not self-contradictory) in uttering words].

Ілюструючи викладене стаття пропонує наступне міркування: *перформативне висловлювання Нарікаю цю дитину ім'ям Джейн Керолін* буде успішним тільки, якщо мовець *уповноважений хрестити дітей*: [the performative utterance *I name this child Jane Caroline* will only be successful in naming the child if the speaker is recognized as having the authority to name children].

В окремій словниковій статті *felicity conditions* словник Девіда Кристала про кожний різновид цього феномену пише наступне.

Критерій підготовленості стосується того, чи має мовець *уповноваження* на подібний мовленнєвий акт, тобто не кожен може *штрафувати, хрестити, арештовувати* ['Preparatory conditions' relate to whether the person performing a speech act has the authority to do so (e.g. not everyone is qualified to fine, christen, arrest, etc.)].

Критерій щирості стосується того, чи *щиро* виконується мовленнєвий акт, тобто *мовець не бреше*: ['Sincerity conditions' relate to whether the speech act is performed sincerely (e.g. the speaker is not lying)].

Критерій сутності стосується того, чи *погоджується* мовець із певною думкою чи дією, наприклад *приймаючи щось*, про що його щойно попросили:

[‘*Essential conditions*’ relate to the way the speaker is committed to a certain kind of belief or behaviour, having performed a speech act (e.g. accepting an object that one has just requested)].

Для ілюстрації вище викладеного Кристал наводить ситуацію із *непрямим проханням*, при аналізі якого урахування *умов доречності* включає *віру мовця в спроможність слухача виконати прохання* і наявність достатніх *підстав* для виголошення *такого прохання* взагалі: [for example, felicity conditions which have been suggested for the analysis of indirect requests include the speaker’s believing that the hearer has the ability to carry out the request, and the existence of good reasons for making the request in the first place].

У разі, якщо висловлювання *не відповідає умовам доречності*, воно *не може функціонувати як достовірна реалізація* того типу МА, яким воно заявлено, і фраза *Ти сядеш за кермо?* є *недоречним проханням*, якщо мовець знає, що *слухач не вчився кермувати*: [an utterance which does not satisfy these conditions cannot function as a valid instance of the type of speech act to which they apply, e.g. *will you drive?* is inappropriate as a request if the speaker knows that the hearer has not learned to drive].

А якщо обидва *співбесідника свідомі* цієї *невідповідності*, мовленнєвий акт отримує *інакшу кваліфікацію*, наприклад, *жарт, сарказм* і т. ін.: [and the mutual awareness of this inappropriateness would lead to an interpretation of a different order (e.g. as a joke, as sarcasm, etc.)].

Подібні висловлювання отримують статус *недоречних*: [such utterances are said to be infelicitous].

Словник Routledge тему *умов доречності (felicity conditions)* згадує побіжно в периферійній статті *speech acts*, говорячи наступне. Згідно теорії Сьорля, іллокутивний акт може бути успішним за умов дотримання чотирьох правил: [according to Searle, for an illocutionary act to be successfully performed, four kinds of conditions must be characteristically fulfilled]. Звернімо увагу на кількість правил, про які йдеться в словнику Routledge, на відміну від вище проаналізованих 3 умов доречності, тут наводяться 4. До вже відомих критеріїв: *підготовленості (preparatory conditions)*, *щирості (sincerity conditions)* і *сутності (essential conditions)* додається ще один – *критерій пропозиційного змісту* (без експлікації такого, як і решти): (a) *propositional content conditions*, (b) *preparatory conditions*, (c) *sincerity conditions*, (d) *essential conditions*.

Продовжуючи цю тезу словник наполягає, що критерій (d) (*essential conditions*) варто розуміти як *конститутивне правило*, а критерії (a) – (c) – як *регулятивні правила* [in this scheme, (d) has the format of a constitutive rule, while (a)—(c) correspond to regulative rules].

Для розуміння висловленого судження користувачу доведеться звернутись за посиланням до окремих статей, що пояснюють сутність цих правил. Зробивши такі кроки, читаємо про *регулятивні правила*: що це правила, що *регулюють форми поведінки*, які існують *незалежно від таких правил*, на кшталт міжособистісних відношень, дорожнього руху, чемної поведінки за столом: *regulative rules* [rules of behavior that regulate forms of behavior which exist

independently of those rules (e.g. *interpersonal relationships* or *street traffic* or *table manners*)]].

Із регулятивними правилами контрастують конститутивні правила, які створюють форми поведінки [regulative rules are in contrast to constitutive rules which define forms of behavior]. Подібне правило, ідентифікуючи певний спосіб поведінки як засадничий для певного типу діяльності, *створює*, або *конституює* таку діяльність [a rule that, by identifying certain manners of behavior as foundational of a definite type of activity, constitutes or creates that activity].

Повертаючись до виокремлених у словнику Routledge 4 умов доречності (*felicity conditions*), робимо висновок, що згідно вміщеним у ньому науковим дописам (периферійної і маргінальної зон), критерій сутності (*essential conditions*) підкоряється регулятивним правилам, а отже мовлення відбувається за власними правилами, і цей критерій на них не впливає. Натомість критерії підготовленості (*preparatory conditions*), щирості (*sincerity conditions*) і пропозиційного змісту (*propositional content conditions*), підкоряючись конститутивним правилам, є засадничими для різних типів мовленнєвих актів.

В огляді периферійних статей номінативного поля SPEECH схарактеризуємо посилання I ступеня *direct speech* і парне до нього посилання *indirect speech*. Відповідні статті є в вокабулярах трьох словників: ODLT, ELL і Crystal, а словник Routledge посилочну статтю *direct speech* одразу переадресовує на парну статтю *direct VS indirect discourse*. Зміст всіх цих статей не є дуже складним, але кожний довідник висвітлює феномен прямого і непрямого мовлення дещо з різних позицій.

Словник EEL пояснює ці феномени спираючись на письмове мовлення і графічні та синтаксичні аспекти. *Пряма мова*, у викладі цього довідника, є цитатою вимовлених мовцем слів як таких, що маркується лапками: *direct speech* [the quotation of the actual words spoken by a speaker, usually indicated by quotation marks, e.g., "I'm off," he said. "Where are you going?" I asked]. *Непряма мова* пояснюється як передача висловлювання у підрядному реченні: *indirect speech* [the relation of an utterance in a subordinate clause, e.g., I told him that I was going home].

Словник ODLT найкоротшим чином визначає *пряму мову*: це мова, або нарація у тій формі, в якій вона була висловлена: *direct speech* [speech or narration in the form it was uttered]. За даними словника, термін вперше було використано на початку XVIII ст. [the term's first citation is from 1727]. Натомість термін *indirect speech*, за даними цього ж джерела, з'явився на півтора сторіччя пізніше [the term's first citation is from 1866] і його дефініція розлогіша: це мова, або нарація, яку було модифіковано щоб показати, що відбувається переказ іншою особою [speech or narration that has been modified to show that it is being reported by another person], в статті також уточнюється, що саме модифікується (займенники, часові форми) для того, щоб висловлювання узгодилось із точкою зору того, хто переказує [pronouns, tenses, etc. have been modified so that the statement conforms to the point of view of the reporter].

В словнику Crystal обидві статті починаються ідентично: протиставлення *прямого і непрямого мовлення* відбиває два можливі способи *відображення мовлення людини* [the opposition between direct and indirect is used to identify the two main ways of reflecting a person's speech].

Пояснюючи термін *пряме мовлення*, Кристал говорить, що в цьому випадку висловлювання подається як *таке і граматичних модифікацій не відбувається*: [direct speech refers to the use of actual utterance, with no grammatical modification], а фраза «Він приїде?» запитує Джон є прикладом *прямого запитування* [e.g. 'Is he coming? John asked is a direct question].

Пояснюючи значення терміна *непряме мовлення (переказане мовлення)*, словник зазначає використання *граматичної конструкції*, в якій слова мовця *підпорядковуються дієслову головного речення* [indirect speech (or 'reported speech') refers to the use of a grammatical construction where the words of the speaker are subordinated to a verb in a main clause], і пропонується приклад непрямої мови: *Вона сказала, що захворіла*, тоді як у разі *прямої мови* було б: *Я хвора*: [e.g. *she said that she had a cold*, where the 'direct speech' would have been *I have a cold*].

Довідник Routledge розпочинає парну статтю *direct VS indirect discourse* поясненням, що це стосується *передачі мовлення* (тверджень, запитань, так само як і думок, бажань) або через *пряме цитування*, або через *парафраз*: [form of recounting speech (statements, questions, as well as thoughts or wishes) either through direct quoting or through paraphrase]. Далі слідує пояснення, що *непрямий дискурс* залежить від *попереднього висловлювання* (відомого чи такого, що реконструюється): [indirect discourse is dependent on a previous utterance (either exactly known or reconstructable): *She said she wouldn't be here until tomorrow*].

Перехід *прямого дискурсу* в *непрямий* супроводжується зміною *дейктичних елементів* (займенників і прислівників), а в деяких мовах іще *способом і часовими формами дієслова*: [The change of direct into indirect discourse is often accompanied with a change in the deictic elements (pronouns, adverbs) and in some languages mood or tense: *She said, 'I will come tomorrow'* vs (Yesterday) *she said she would come today*].

Іще одним посиланням I ступеня із статті *speech* користувача відсилають до статті *displaced speech*, яка таким чином потрапляє у периферійну зону поля. В трьох із чотирьох досліджуваних наукових словниках є відповідні статті, у Routledge її немає.

Короткою, але інформативно ємною є допис в ELL, в якому пояснюється, що *переміщене мовлення* стосується *ситуацій*, які є *віддаленими у часі* або *просторі* від мовця: *displaced speech* [speech that refers to entities, situations, etc. removed in time or space from the speaker]. Інакше кажучи, мовець здатен вести комунікацію стосовно того, чого немає в місці, де він знаходиться, і в часі, коли відбувається комунікація.

Словник ODLT вміщує статтю, яка називає більш загальне поняття *переміщення* – *displacement* і пропонує його пояснення у більш розпливчатому вигляді як здатність *людської мови* робити *референцію* до речей, які *безпосередньо не представлені* [the capability of human language to refer to things

that are not immediately present]. Як приклад словник наводить висловлювання, зроблене в 2012 році: «*Я ненавиджу Адольфа Гітлера*» (маючи на увазі, що на момент вимовляння цієї фрази історичної персони на ім'я Адольф Гітлер не існує вже майже 70 років, якщо прийняти за аксіому його смерть в 1945 році) [e.g. *in 2012 someone saying, "I hate Adolph Hitler"*]. Певну обмеженість такого пояснення терміна вбачаємо в урахуванні переважно *часової* віддаленості референта і відсутність посилань на його можливу віддаленість у *просторі*.

Важливим є коментар до цієї статті про те, що Хоккет вважав феномен *переміщення* одним із шістнадцятьох параметрів, які відрізняють склад *людської мови* від *комунікативних систем тварин*: [Notes: it is one of 16 design features of language that Hockett claims distinguish human language from animal communication systems].

Довідник Crystal містить посилочну вокабулу *displaced speech*, яка робить подальше посилання на статтю *displacement*. Пояснюючи цей термін, словник стверджує, що таку характеристику вважають визначальною для *людської мови* (саме цим мова відрізняється від решти *семіотичних систем*) [a suggested defining property of human language (contrasting with the properties of many other semiotic systems)]. Завдяки цій характеристиці мова може здійснювати *референцію* до контекстів *віддалених* від *безпосередньої ситуації*, в якій знаходиться мовець (інакше кажучи, вона може бути *переміщеною*): [whereby language can be used to refer to contexts removed from the immediate situation of the speaker (i.e. it can be displaced)]. Для ілюстрації Кристал наводить фразу *Я був наляканий*, яка зовсім не означає, що мовець *все ще переживає страх*, натомість *крики тварин* прив'язані до відповідних специфічних ситуацій (*небезпека, голод*) і позбавлені будь-яких аналогів *переміщеного мовлення* [for example, if someone says *I was afraid*, it is not necessary that the speaker still is afraid, whereas animal calls seem generally tied to specific situations, such as danger or hunger, and have nothing comparable to displaced speech].

В периферійну зону поля SPEECH включаємо термінопоняття *speech event*, яке не широко представлене у вибірці: два словники містять відповідні статті. Словник ELL визначає *мовленнєву подію* як *соціальну діяльність*, що є фактом *культури* і якій притаманні специфіковані *структурні* моделі використання мови. Зразками такого пропонуються *спортивний коментар*, *релігійне богослужіння*: *speech event* [a social activity, functioning as part of a culture, to which a structured, specialized use of language is usually integral, e.g., a sports commentary, a religious service, etc.].

Девід Кристал інформує, що феномен *мовленнєвої події* вивчають у соціолінгвістиці і дослідженнях дискурсу, де його визнають як *комунікативну взаємодію*, значення якій надають *культурно специфічні* структури учасників, жанрів, кодів і т.ін.: *speech event* [in sociolinguistics and the study of discourse, a term describing a communicative exchange made meaningful by culturally specific structures of participants, genres, codes and other elements].

Користування мовою підпорядковане *моделям вищого рівня* – *мовленнєвим подіям*. Зразками високо структурованих мовленнєвих подій визначаються

дебати і інтерв'ю, значно менш структурованими є бесіди [usage in a language is organized through the higher-level patterning of speech events. Examples of highly structured speech events are debates and interviews. Much less structured are conversations].

Висновки. Побіжно зазначимо, що наведена стаття, як і всі попередньо розглянуті нами, свідчить про те, що в науковій парадигмі Девіда Кристала феномен мовлення потрактовується виключно як *усне* мовлення. Отже, яким чином варто розглядати поняття *мовленнєвий ланцюг* у випадку *письмової* комунікації, користувачу не ясно. Зазначене термінопоняття не висвітлюється в двох інших словниках вибірки, що зайвий раз демонструє його маргінальний характер для концепту SPEECH.

Список літератури

Козлова Л.А. Отражение этнокультурных особенностей менталитета в синтаксических категориях агентивности/неагентивности (на материале английского и русского языков). *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика*: в 2-х частях. Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. Изд-е 2-е испр. Часть 1. С. 532–538.

Кубрякова Е.С. Особенности речевой деятельности и проблемы внутреннего лексикона *Человеческий фактор в языке. Язык и картина мира*. М.: Наука, 1991. С.141–172.

Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира Рос. Академия наук. Ин-т языкознания. М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.

Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. 314 с.

Теркулов В.И. Части речи и тождество номинатемы. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика*: в 2-х частях. Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. Изд-е 2-е испр. Часть 1. С.25-31.

Швачко С.А. Диахроническая память слов. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика*: в 2-х частях. Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. Изд-е 2-е испр. Часть 1. С.166–173.

Biber D. et al. Longman Grammar of Spoken and Written English. Forword by K. Quirk. Lnd.: Pearson Education Ltd, 1999. 1204 p.

Chafe W. Discourse, Consciousness, and Time. Chicago, Lnd: University of Chicago Press, 1994. 327 p.

Langacker R.W. Concept, image and symbol: The cognitive basis of grammar. Berlin. 1991.

Online Cambridge dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

Online Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

Online Macmillan dictionary URL: <http://www.macmillandictionary.com/>

Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com/>

The American Heritage Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright 2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. URL: <https://ahdictionary.com/word/search.html>

References

Kozlova, L.A. (2013). Otrazhenie etnokulturnyih osobennostey mentaliteta v sintaksicheskikh kategoriayah agentivnosti/neagentivnosti (na materiale angliyskogo i russkogo yazyikov). [Reflection of the ethnocultural peculiarities of the mentality in the syntactic categories of agentivity / non-agentivity (on the material of the English and Russian languages)]. *Chelovek. Yazyik. Kultura: sbornik nauchnyih statey, posvyaschennyih 60-letnemu yubileyu prof. V.I.Karasika*: v 2-h chastyah. Kiev: Izdat.dom D.Burago, 532–538.

- Kubryakova, E.S. (1991). Osobennosti rechevoy deyatel'nosti i problemy vnutrennego leksikona [The peculiarities of speech activity and problems of inner vocabulary] *Chelovecheskiy faktor v yazyke. Yazyk i kartina mira*. M.: Nauka, 141–172.
- Kubryakova, E. S. (2004). Yazyk i znanie [Language and knowledge]: Na puti polucheniya znaniy o yazyke: Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya. Rol yazyka v poznanii mira Ros. Akademiya nauk. In-t yazykoznaneya. M.: Yazyki slavyanskoy kulturyi.
- Popova, Z.D., Sternin, I.A. (2007). Kognitivnaya lingvistika. [Cognitive Linguistics]. M.: AST: Vostok-Zapad.
- Terkulov, V.I. (2013). Chasti rechi i tozhdestvo nominatemyi. [Parts of speech and nominateme identity] *Chelovek. Yazyk. Kultura: sbornik nauchnykh statey, posvyaschennykh 60-letnemu yubileyu prof. V.I.Karasika: v 2-h chastyah*. Kiev: Izdat.dom D.Burago. Izd-e 2-e ispr. 1, 25-31.
- Shvachko, S.A. (2013). Diahronicheskaya pamyat slov. [Diachronical word memory] *Chelovek. Yazyk. Kultura: sbornik nauchnykh statey, posvyaschennykh 60-letnemu yubileyu prof. V.I.Karasika: v 2-h chastyah*. Kiev: Izdat.dom D.Burago. Izd-e 2-e ispr. 1, 166–173.
- Biber, D. et al. (1999). Longman Grammar of Spoken and Written English Forword by K. Quirk. Lnd.: Pearson Education Ltd.
- Chafe, W. (1994). Discourse, Consciousness, and Time. Chicago, Lnd: University of Chicago Press.
- Langacker, R.W. (1991). Concept, image and symbol: The cognitive basis of grammar. Berlin.
- Online Cambridge dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
- Online Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
- Online Macmillan dictionary URL: <http://www.macmillandictionary.com/>
- Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com/>
- The American Heritage Dictionary of the English Language. URL: <https://ahdictionary.com/word/search.html>

Стаття надійшла до редакції 25.07.2020 р.